

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра політології, історії і філософії

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА ЗВО "ВІДКРИТИЙ
МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ "УКРАЇНА"

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

27 лютого 2025 р.
Полтава

УДК 342.25(477+4)(062)
М 65

Редакційна колегія:

Шаравара Тамара, завідувач кафедри політології, історії і філософії Полтавського державного аграрного університету доктор історичних наук, професор;

Макарець Світлана, доцент кафедри політології, історії і філософії Полтавського державного аграрного університету, кандидат історичних наук, доцент;

Приходько Сергій, доцент кафедри політології, історії і філософії Полтавського державного аграрного університету, кандидат політичних наук, доцент;

Усанов Ігор, доцент кафедри політології, історії і філософії Полтавського державного аграрного університету, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено до друку і поширення в мережі Інтернет вченою радою факультету обліку та фінансів Полтавського державного аграрного університету (протокол № 6 від 19.03.2025 р.).

УДК 342.25(477+4)(062)
М 65

Місцеве самоврядування: вітчизняний і європейський досвід: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Полтава, 27 лютого 2025 р.).
Полтава : ПДАУ, 2025. 310 с.

На основі міждисциплінарного підходу розглянуто кардинальні суспільно-політичні зрушення на глобальному та локальному рівнях, проаналізовано соціально-економічні, культурні, освітні, правові, трансформаційні процеси й безпекові аспекти модернізації системи місцевого самоврядування на місцевому рівні.

Для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, тих, хто цікавиться проблемами політичного життя в Україні та за кордоном.

Тези публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів, наведені факти та статистичні дані відповідають автори, а також наукові керівники (для здобувачів вищої освіти).

© ПДАУ, 2025

© Автори статей, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ФІНАНСОВО-МАТЕРІАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ	12
Бацман Ольга	
ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС З ОГЛЯДУ НА ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ, ШВЕЦІЇ ТА ІТАЛІЇ	12
Войтенко Юрій	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ	16
Дорогань Андрій	
Доля Валерій	
ЦЕНТРИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	20
Загородня Альона	
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА МІЦНОЇ ДЕРЖАВИ І МІЦНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	23
Косаревич Назар	
БАЗОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	25
Лісний Іван	
СПЕЦИФІКА ОБІГУ ОБЛІГАЦІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	29
Логовський Ігор	
ВИЗНАЧЕННЯ КОРДОНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ	32
Лозинська Тамара	
ОСНОВНІ НОВАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» ВІД 2 ТРАВНЯ 2023 Р.....	35
Лопушинський Іван	
НАРОДОВЛАДДЯ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: НОВАЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	40
Макарець Світлана	
Сидоренко Федір	
МЕХАНІЗМИ ВИРІВНЮВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ БЮДЖЕТІВ: ДОСВІД КРАЇН БАЛТІЇ	43
Паланиця Микола	
ПАРТНЕРСТВО БІЗНЕСУ І ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	46
Примуш Микола	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	50
Приходько Сергій	
Шейко Сергій	
МІСЦЕВІ ВИБОРИ: ПОШУКИ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ	53

У законі «Про місцеве самоврядування» детально визначено і форми безпосереднього здійснення територіальними громадами місцевого самоврядування, повноваження представницьких органів місцевого самоврядування, матеріальну та фінансову основи місцевого самоврядування.

Серед джерел місцевого самоврядування важливими є і нормативні акти органів державної влади, тобто укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, місцевих державних адміністрацій. Ще одним джерелом є нормативно-правові акти територіальних громад, акти місцевих референдумів, статuti територіальних громад міст та інших адміністративно-територіальних одиниць, а також численні закони та підзаконні акти нашої держави, що регламентують здійснення тих чи інших процедур демократії в державі.

Джерела і література

1. Місцеве самоврядування: оглядовий курс : навч. посіб. / Л. І. Старецька, О. Е. Томнюк, З. М. Луценко, М. М. Юрченко. Київ, 2006. 78 с.
2. Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи. URL: <https://surli.cc/ufcbju> (дата звернення: 30.0.2025).
3. Конституція України: офіц. вид. Київ : Парламентське вид-во. 2006. 160 с.

МІСЦЕВІ ВИБОРИ: ПОШУКИ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Приходько Сергій,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, історії і філософії
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава

Шейко Сергій,

кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри політології, історії і філософії
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава

Вибори є важливим показником рівня розвиненості демократії у будь якій країні. Вибори виступають визначальним механізмом легітимації влади. Тому проблемам розроблення виборчих процедур налається досить серйозна увага. Ця проблема безпосередньо пов'язана з формуванням оптимальної моделі виборчої

системи. Зрозуміло, що універсального підходу тут немає. Виборча система відповідає особливостям політичного життя конкретної країни. Зрештою в країнах розвинутої демократії цілком абсолютно різні типи виборчих систем функціонують цілком адекватно і повністю вписуються у політичний контекст цих країн.

Існують різні типи виборів: президентські, парламентські, місцеві. Кожному з них відповідає свій тип виборчих систем. У різних країнах його формування пройшло певну історію перед тим як було створено її оптимальний варіант. В Україні сучасного періоду паралельно з розбудовою державної системи відбувався процес складання найбільш доцільної моделі виборчої системи. На сьогодні його певним підсумком стало ухвалення Виборчого кодексу у 2019 році. Для парламентських і місцевих виборів була обрана пропорційна система з відкритими списками. Здавалося, що є найбільш оптимальною і доцільною, оскільки поєднує можливості обирати одночасно партію та її персональних представників. Але вже місцеві вибори 2020 року виявили певні проблеми зазначеної системи. Тому є нагальна потреба певного перегляду її принципів з метою вдосконалення механізму представництва мешканців територіальних громад в представницьких органах місцевого самоврядування.

Протягом усієї сучасної історії Україні були використані усі можливі типи виборчих систем на виборах органів місцевого самоврядування: мажоритарні, пропорційні змішані. Жодна з них не довела як своєї досконалості, так і зрештою не виявила абсолютних недоліків. На місцевих виборах 2015 та 2020 років була вперше застосована пропорційна система із закритими списками. Докладний аналіз місцевих виборчих систем зумовлюється тим, що він стосується визначення персонального складу тих органів публічної влади, які максимально наближені до суспільства. Депутати представницьких органів місцевого самоврядування у своїй діяльності стикаються з повсякденними проблемами місцевого життя та комунального господарства. Тому актуальним є питання

фахової підготовки майбутніх депутатів, а не їхня партійна приналежність і ідейні уподобання.

Всі розглянуті види виборчих систем, які застосовуватися в Україні, протягом періоду незалежності продемонстрували свою недосконалість щодо подальшого функціонування представницьких органів влади різного рівня. Особливо показово це позначилося на виборах органів місцевого самоврядування. Ні чиста мажоритарна система, ні чиста пропорційна із закритими списками, ні навіть змішана не довели своєї ефективності щодо їх формування з їх подальшим функціонуванням на належному рівні. Здавалося, змішана система дасть змогу подолати негативні властивості двох «чистих» моделей. Проте все відбулося з точністю до навпаки. «Такий поєднання двох виборчих систем, зокрема, призводило до того, що негативні аспекти цих систем тільки посилювались. Тож давно вже назривала необхідність виборчої реформи. Зрештою, експертне середовище дійшло згоди, що найкраще в Україні може спрацювати пропорційна виборча система з відкритими списками, яка акумулює в собі кращі практики тих виборчих систем, що міксували у змішаній: і відповідальність партій за своїх кандидатів, і можливість зберегти зв'язок із виборцями як у мажоритарці за рахунок формування територіальних партійних списків та голосування за кандидатів від обраної партії поіменно» [1]. Вибори 2020 року хоча і продемонстрували певні проблеми, проте не можна не відзначити більш ефективне забезпечення виборчих прав громадян та вдосконалення виборчих процедур.

Оцінки самої запропонованої системи з відкритими списками також оцінюються неоднозначно. У загальному розумінні проведені вибори підтверджують розвиненість демократія в Україні, оскільки вони цілком були конкурентними і відповідали чинному виборчому законодавству. Негатив більше пов'язаний з недосконалою технологією голосування та підрахунку голосів. Склалася дещо парадоксальна ситуація, коли «ідею «відкритих списків» було повністю дискредитовано. По факту ми отримали не відкриті списки, а ускладнену звичайну пропорційну систему. Виборець не обирає кандидатів, він

вибирав політичну силу, і мандати отримали передусім кандидати, які мали прохідні місця у єдиному виборчому списку. Кандидати, які обійшли лідерів списків, призначених партійними босами, були швидше виключенням із правил, і результати більшості таких кандидатів були отримані через роботу «сіток» і підкуп виборців, який при низькій явці мав вирішальне значення» [2].

Використана на місцевих виборах 2020 року пропорційна система з відкритими списками загалом є більш демократична. Оскільки партії не просто висувують своїх кандидатів, а намагаються здійснювати спілкування з виборцями для з'ясування справді рейтингових кандидатів. Певна проблема пов'язана з тим, що голосування за відкриті списки надає можливість проголосувати виключно за партію, без обрання конкретних персоналій. Тому у представницький орган можуть зайти кандидати із загального списку, складеного у закритому режимі.

Вдосконалення існуючого типу виборчої системи потребує певного поєднання пропорційного з відкритими списками та мажоритарного варіантів. Тобто, територія громади має бути поділена на відповідну кількість округів, в яких можуть висуватися як партійні, так і позапартійні кандидати. Тобто, округ має представляти конкретний депутат. Тому партіям варто проводити довиборчу діяльність, щоб з'ясувати, який їхній представник має найкращі шанси на перемогу. Можливо, для цього варто застосовувати процедури «праймеріз».

Інший напрям стосується безпосередньо передвиборчої кампанії. На місцевих виборах 2020 року, кандидати в депутати та посади голів територіальних громад фактично не займалися передвиборчою діяльністю. Вони не пропонували програми розвитку громад, шляхи вирішення найбільш актуальних проблем, підвищення ефективності діяльності влади тощо. Натомість проводилися численні розважальні заходи, безкоштовне надання певних послуг, безкоштовна роздача продуктових наборів і таке інше.

Отже, є потреба законодавчої регламентації передвиборчої агітації. В нинішньому варіанті встановлюються так звані «рамкові правила» проведення відповідних заходів. Передбачені заборони стосовно окремих форм. Але

кандидати навчилися їх легко обходити. Якщо захід не можна провести від імені конкретного кандидата чи політичної партії, яку він представляє, то легко зробити «під патронатом» громадської організації чи благодійного фонду. Їхній зв'язок з кандидатом встановити майже неможливо.

Тому необхідно заборонити на законодавчому рівні таку активізацію «благодійної» діяльності. Кандидати мають обов'язково проводити зустрічі з виборцями. На цих зустрічах кандидати мають інформувати людей про свої програми, заходи, які буде здійснювати під час перебування на посаді. Кандидати обов'язково мають представляти виборчі програми для публічного ознайомлення. Тобто, вибори мають бути не лише змаганнями особистостей, а також їхніх програм. Програма теж повинна мати чітку структуру. Вона має містити бачення кандидатом шляхів подальшого розвитку територіальної громади чи регіону. Важливо забезпечити механізми постійно діючої комунікації між кандидатами і виборцями. Сучасні інформаційно-комунікативні технології надають таку можливість. Такі прозорі в передвиборчі процедури забезпечать демократичний характер виборів.

Джерела і література

1. Жемчужнікова К. Історія виборів: виборчі системи в Україні. URL: <https://surl.li/bcvdmh> (дата звернення: 24.02.2025).
2. Перші місцеві вибори в Україні в умовах пандемії та децентралізації пройшли з рекордно низькою явкою та без абсолютних переможців. URL: <https://surl.li/lrbtdo> (дата звернення: 24.02.2025).